TARBIYACHINING INNOVATSION VA KREATIV FAOLIYATINI RAQAMLASHTIRISH
Xalqaro ilmiy-amaliy onlayn anjumani

ЦИФРОВИЗАЦИЯ ИННОВАЦИОННОЙ И ТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПЕДАГОГОВ-ВОСПИТАТЕЛЕЙ
Международная научно-практическая онлайн конференция

DIGITALIZATION OF INNOVATIVE AND CREATIVE ACTIVITIES OF EDUCATORS
International scientific and practical online conference

ANDIJON - 2022

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA`LIM VAZIRLIGI

ANDIJON DAVLAT UNIVERSITETI

MAKTABGACHA TA`LIM FAKULTETI

MAKTABGACHA TA`LIM METODIKASI KAFEDRASI

TARBIYACHINING INNOVATSION VA KREATIV FAOLIYATINI RAQAMLASHTIRISH

Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari

TO`PLAMI

Andijon – 2022

258.	Ф.М.Топилова, Г.А.Юлдашева	Формирование и развитие цифровой компетентности при обучении биологии	542
259.	Кадирова Сурмахон	Бошланғич таълим ўқитувчиларининг педагогик психологик аспектлари	543
260.	Xodjayeva Saida	Maktabgacha ta'lim tashkilotida tabiat burchagidagi ishlarni tashkil qilish	545
261.	Obidova Nargiza	Ta'lim-tarbiya metodlarining mazmuni	546
262.	Qodirova Gulnora	Bo'lajak tarbiyachilarni kreativ yondashuvlar asosida ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil qilish	548
263.	С.О.Рўзиматова	Жисмоний ривожланишда ҳаракатли ўйинларнинг ўрни	550
264.	Н.Б. Адилова	Тарбия масаласи мутафаккирлар талқинида	552
265.	Н.Б. Адилова	Тарбиянинг миллий ва умуминсоний қадриятлар қамровида бўлиши	554
266.	A.E. Sheraliyeva	Maktabgacha ta'limda didaktik vositalarning o'rni	556
267.	Д.Э.Камалова	Общая структура фонетики и фонологии	558
268.	F.Kiyikboyev, O.Tashmatova	Anvar Obidjon va o`zbek bolalar sh`eriyati	559
269.	Нажметдинова Нигора Иркиновна	Теоретические основы организации интегрированных музыкальных занятий в дошкольных образовательных организациях	562
270.	M.A.Teshaboyeva	Bola rivojlanishida oilaning o'rni	564
271.	B.T.Teshaboyeva	Maktabgacha ta'lim muassasalarida ta'limni tashkil etishning zamonaviy asoslari	567
272.	A.Isroilov	Maktabgacha ta'limda musiqa mashg'ulotlarini tashkil etishning nazariy asoslari	569
273.	X. Mirzayev	Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolada mehnat ko'nikmalarining shakllanish omillari	572
274.	Ro'zimatova Saidaxon Ozodbek qizi	Harakatli o'yinlar-maktabgacha yoshdagi bolalar jismoniy rivojlanish omili sifatida	573
275.	Parmonova Sarvinoz Qobiljon qizi	Badiiy asarlarni sahnalashtirishning o'ziga xos xususiyatlari	575
276.	Ilhom Qo'shaev	Milliy musiqa an'analaridan foydalanishning pedagogik masalalari	576
277.	I.F.Qayumov	O'zbek xalq cholg'ulari tarixidan	577
278.	И.И.Ахтамов	Мақом санъати таълимининг ҳозирги ҳолати	579
279.	Xasanova Nozimaxon Qo'chqarovna	Nutq madaniyatining shakllanishi va rivojlanish konsepsiyasi	581
280.	Saydullayeva Barchinoy Abduxalil qizi	Maktabgacha ta'limda bolalarni axloqiy tarbiyalashda badiiy adabiyotning o'rni	582
281.	U.R.Axunov G.A.Ne'matjonova	Maktabgacha yoshdagi bolalarda sog'lom turmush tarzini shakllantirishda o'yinlarning ahamiyati	584

258.	Ф.М.Топилова, Г.А.Юлдашева	Формирование и развитие цифровой компетентности при обучении биологии	542
259.	Кадирова Сурмахон	Бошланғич таълим ўқитувчиларининг педагогик психологик аспектлари	543
260.	Xodjayeva Saida	Maktabgacha ta'lim tashkilotida tabiat burchagidagi ishlarni tashkil qilish	545
261.	Obidova Nargiza	Ta'lim-tarbiya metodlarining mazmuni	546
262.	Qodirova Gulnora	Bo'lajak tarbiyachilarni kreativ yondashuvlar asosida ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil qilish	548
263.	С.О.Рўзиматова	Жисмоний ривожланишда ҳаракатли ўйинларнинг ўрни	550
264.	Н.Б. Адилова	Тарбия масаласи мутафаккирлар талқинида	552
265.	Н.Б. Адилова	Тарбиянинг миллий ва умуминсоний қадриятлар қамровида бўлиши	554
266.	A.E. Sheraliyeva	Maktabgacha ta'limda didaktik vositalarning o'rni	556
267.	Д.Э.Камалова	Общая структура фонетики и фонологии	558
268.	F.Kiyikboyev, O.Tashmatova	Anvar Obidjon va o`zbek bolalar sh`eriyati	559
269.	Нажметдинова Нигора Иркиновна	Теоретические основы организации интегрированных музыкальных занятий в дошкольных образовательных организациях	562
270.	M.A.Teshaboyeva	Bola rivojlanishida oilaning o'rni	564
271.	B.T.Teshaboyeva	Maktabgacha ta'lim muassasalarida ta'limni tashkil etishning zamonaviy asoslari	567
272.	A.Isroilov	Maktabgacha ta'limda musiqa mashg'ulotlarini tashkil etishning nazariy asoslari	569
273.	X. Mirzayev	Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolada mehnat ko'nikmalarining shakllanish omillari	572
274.	Ro'zimatova Saidaxon Ozodbek qizi	Harakatli o'yinlar-maktabgacha yoshdagi bolalar jismoniy rivojlanish omili sifatida	573
275.	Parmonova Sarvinoz Qobiljon qizi	Badiiy asarlarni sahnalashtirishning o'ziga xos xususiyatlari	575
276.	Ilhom Qo'shaev	Milliy musiqa an'analaridan foydalanishning pedagogik masalalari	576
277.	I.F.Qayumov	O'zbek xalq cholg'ulari tarixidan	577
278.	И.И.Ахтамов	Мақом санъати таълимининг ҳозирги ҳолати	579
279.	Xasanova Nozimaxon Qo'chqarovna	Nutq madaniyatining shakllanishi va rivojlanish konsepsiyasi	581
280.	Saydullayeva Barchinoy Abduxalil qizi	Maktabgacha ta'limda bolalarni axloqiy tarbiyalashda badiiy adabiyotning o'rni	582
281.	U.R.Axunov G.A.Ne'matjonova	Maktabgacha yoshdagi bolalarda sog'lom turmush tarzini shakllantirishda o'yinlarning ahamiyati	584

3.Axmedov M. Yunus Rajabiy. T., 1980.
4. Vizgo T.S. Muzikalniye instrumenti Sredniy Azii. M., - 1980.
5. Do‘stov S. Cholg‘u ijrochiligi va ansambli. O‘quv qo‘llanma. – Buxoro: "Durdona", 2019. - 260 b.
6. Smenov A. Sredneaziatskiy traktat po muzike Dervish Ali (XVII veka), 1964.
7. Mansurov A. Cholg‘ulashtirish bo‘yicha amaliy namunalar va mashqlar. Oliy ta’lim muassasalari uchun o‘quv qo‘llanma nashriyoti. – T., 2007.

МАҚОМ САНЪАТИ ТАЪЛИМИНИНГ ҲОЗИРГИ ҲОЛАТИ

И.И.Ахтамов
БухДУ мусиқа таълими кафедраси
ўқитувчиси

Аннотация: Мақолада мақом ва бошқа анъанавий касбий мусиқа намуналарини ўрганишда овоз хусусиятлари, куйлаш органлари фаолияти, мутация (балоғат) даври хусусияти ва овозни асраш ҳамда тарбия қилишнинг психологик хусусиятлари ва мақом санъати орқали ёш авлодни юксак инсоний туйғулар руҳида тарбиялаш масалалари кўриб чиқилган.

Калит сўзлар: анъанавий касбий мусиқий мерос, миллий мақом санъати туркумлари, Бухоро Шашмақоми, хоразм мақомлари, Фарғона-Тошкент мақом йўллари, мақомга асосланган дидактик қўшиқлар, "Мушкилот", "Наср" .

Миллий маданий меросимизнинг ажралмас қисми бўлган Ўзбек мақом санъати асрлар оша авлоддан авлодга, устоздан шогирдга ўтиб, сайқал топиб келмоқда. Бухоро Шашмақоми, Хоразм мақомлари ва Фарғона-Тошкент мақом йўлларидан таркиб топган ва мақомларимизнинг гултожи ҳисобланган "Шашмақом" ЮНЕСКО томонидан инсониятнинг номоддий маданий мероси сифатида тан олиниб, унинг репрезентатив рўйхатига киритилган.

Ўзбекистон Республикаси президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2017 йил 17 ноябрда эълон қилинган "Ўзбек миллий мақом санъатини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарори билан ҳозирга қадар бир оз қувватсизланиб бораётган, аслида, мумтоз мусиқа санъатимизнинг юксак авжи саналган мақом санъати том маънода ўзининг янги эътиборли замондаги иккинчи энг баланд авжини бошлади.

Қарорда ўтган давр мобайнида мамлакатимизда мақом санъатини ўрганиш, ривожлантириш, нота ва магнит тасмаларига ёзиб олиш ҳамда уларни грампластинкалар шаклида тайёрлаб оммалаштириш борасида муайян ишлар амалга оширилганлиги қайд этилган. Шунинг билан бирга, "Айни вақтда миллий ўзлигимизни англаш, маданиятимизни ҳар томонлама ривожлантириш, халқимиз, аввало, ёш авлодимизни юксак инсоний туйғулар руҳида тарбиялаш, унинг эстетик диди ва тафаккурини шакллантиришда мақом санъатининг кенг имкониятларидан етарлича фойдаланилмаяпти" деган танқидий хулосадан келиб чиқиб, бу йўналишда амалга оширилиши зарур бўлган асосий вазифалар кўрсатилган эди.

Қарор эълон қилингандан кейинги давр давомида Президентимиз Шавкат Мирзиёевнинг ташаббуслари ва бошчилигида 2018 йил 6-10 сентябрь кунлари гўзал Шаҳрисабз заминида илк бор катта мувофақият билан Халқаро мақом санъати ажумани ўтказилди, ҳозирги кунларда иккинчи анжуманга тайёргарлик кўрилмокда Республика маркази ва вилоятларда "Мақом маказлари" (мақом ансамбллари ташкил этилди), Тошкентда Юнус Ражабий номидаги Ўзбек миллий мусқа санъати институти очилди, вилоятларда мақом санъати мактаблари ташкил топди, Республика ОТМ лари мусмқа таълими кафедраларида мақом санъати асослари бўйича дарс соатлари ажратилди, оммавий ахборот воситалари орқали мақом ва анъанавий касбий мусиқанинг бошқа жанрларини тарғиб қилиш ишларига эътибор кучая бошлади.

Президентимиз Шавкат Мирзиёев айтганларидек "Бугунги замонда барча эзгу ниятли инсонларни бирлаштириш, ёшларни юксак гуманистик идеаллар руҳида тарбиялашда мусиқа санъатининг ўрни ва аҳамиятини ҳеч нарса билан ўлчаб, баҳолаб булмайди, десак, айни ҳақиқатни айтган бўламиз.

Агар биз асл, ҳақиқий санъатни билмоқчи, ўрганмоқчи бўлсак, аввало, мумтоз мақом санътини билишимиз, ўрганишимиз керак.

Агар биз санъатни, маданиятни кўтармоқчи бўлсак, аввало, мумтоз мақом санъатини кўтаришимиз керак.

Мақом оҳанглари, мақом руҳи ва фалсафаси ҳар бир инсон қалбидан, аввало, униб-ўсиб келаётган ёш авлодимизнинг онги ва юрагидан чуқур жой олиши учун бор имкониятларимизни сафарбар этишимиз зарур". Бу талаб ва вазифаларни қалби ва виждони пок, эътиқод ва эътиборли, талабчан, ўз касбу-корини пухта биладиган, ижодкор фидойи раҳбар ва ходимлар бажаришлари мумкин.

Узлуксиз мусиқа таълими тизимида, аввало, аксарият болалар ўқийдиган мактабгача ва ҳамма болалар ўқийдиган мактаб мусиқа дарс машғулотларида, синфдан ва мактабдан ташқари қўшимча таълим мусиқа тўгаракларида халқ мусиқа санъати ва хусусан мақом намуналарини замонавий талаблар асосида ўрганиш учун аввало етарли касбий тайёргарликка эга бўлган устоз, жиҳозланган мусиқа хонаси, яроқли чолғу асбоблари, аудио ва видео ёзувлар фонотекаси ва улардан фойдаланиш учун зарур бўлган техника воситалари, ўқув қуроллари ва адабиётлари каби шарт-шароитлар бўлиши зарур.

Мусиқа машғулотларида ўқувчиларни мақом каби анъанавий касбий мусиқий мерос намуналари билан ошно қилишнинг ҳозирги ҳолатини кузатиш, ютуқ, камчилик, муаммо ва ечимларни мулоқот ва суҳбатлар орқали аниқлаб хулоса чиқариш асосида жойларда амалий ва усулий ёрдам кўрсатишга имкон даражасида бирмунча ҳаракат қилдик. Аммо, ҳозирги глобаллашув даврида, тижорат воситасига айланган "оммавий маданият", шоу бизнесининг салбий таъсири тезкор босим билан жадал ривожланиб, тобора кучайиб бораяпти. Ўзбек миллий мусиқа мероси қадри асрларга тенг бўлган санъат асарларини ўз ичига олади. Мақом санъати эса – аждодларимиз оғзаки анъанадаги устоз-шогирд таълими воситасида куйлаб, чолғуларда чалиб, кейинги авлодларга етказган маданият бўлагидир. мақомларнинг мазмун моҳияти, тингловчига етказадиган кучли туйғули таъсири инсон қалбини ёшартириб, руҳини поклайди. Бундай мураккаб шароитда устозлар шогирдларни мақом каби мумтоз мусиқа намуналари билан мунтазам ошно қилиб боришса, шогирдларда енгил-елпи, бачкана "қўшиқ"лардан таркиб топган "оммавий маданият" таъсирига қарши мусиқий иммунитет ҳосил қилган бўлишади. Бу эса уларни замонавий салбий мусиқий таъсирлардан бирмунча асраб қолган бўлади.

Мақом санъати таълимини янада яхшилаш бўйича таклифлр:

1. Умумий ўрта мактаб мусиқа дарслари ва синфдан ташқари ишлар жараёнига илмий асосда танланган мақом намуналарини киритиш;

2. ОТМ мусиқа кафедрасидаги амалий ижро фанларини олдинги ҳолатида тиклаб, уларга мақом чолғу ва ашула шўъбаларидан намуналар киритиш;

3. Мусиқа ўқитувчилари тайёрлаш дастурига мусиқий фольклор, мақом, достон, мумтоз куй ва ашула ҳамда катта ашула жанрларини киритиш; 4. Кўрсатиб ўтилган жанрлар бўйича ўқув дастурлари ва қўлланмалар тузиш;

5. Мақом санъати дарслари ва ўқитувчилар тайёрлаш сифатини ошириш;

АДАБИЁТЛАР

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Ўзбек миллий мақом санъатини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги 2017 йил 17-ноябрдаги қарори – Бухоро: Бухоронома 2017- йил. 25-ноябрь.

2. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг биринчи Халқаро мақом санъати анжуманининг очилиш маросимидаги нутқи. – Қашқадарё: 2018. 8-сентябрь.

3. Ражабов И. Мақомлар. – Т.: Санъат, 2006.- б. 148 – 165.

4.Ражабов Исъҳоқ. Мақом асослари (Р.Юнусов таҳрири остида).– Т., 1992.

5. Иброҳимов О., Садиров Ж. Мусиқа. 7-синф учун дарслик.- Т.: Ғ.Ғулом, 2001. б. Иброҳимов О. Мақом ва макон. – Т., 1996.

7. Ражабов И., Кароматов Ф. Шашмақом. 1 том. Бузрук. – Т.: Бадиий адабиёт нашриёти, 1996.